

BÓG JEST MOIM SĘDZIĄ (Księga Daniela)

Wyjątkowy charakter Księgi Daniela

Księga Daniela to pismo pod wieloma względami wyjątkowe. Zaczynając od kwestii związanych z kanonem biblijnym, trzeba pamiętać, że Żydzi nie uznali tej księgi za prorocką, lecz umieścili ją w ostatniej części swojej Biblii, czyli pośród Pism. Możliwe, że zasadniczym powodem takiej decyzji była bardzo późna ostateczna redakcja tego dzieła, przypadająca na połowę II w. przed Chr., a więc lata powstania machabejskiego. Jednak w greckiej „Septuagincie” Księga Daniela znajduje się pośród pism prorockich i ten układ został przyjęty przez łacińską „Wulgatę” oraz współczesne wydania Pisma Świętego, gdzie Daniel jest zaliczany do zbioru tzw. czterech wielkich proroków, po Izajaszu, Jeremiaszu i Ezechielu.

Kolejnym elementem decydującym o wyjątkowości tego dzieła jest fakt, iż „Biblia hebrajska” zawiera tekst Księgi Daniela, której fragmenty spisane zostały po hebrajsku (Dn 1,1-2,4a oraz 8,1-12,13), których oczywiście nie ma w wersji hebrajskiej. Ta zagadkowa trójjęzyczność Księgi Daniela do dzisiaj nie została w sposób jednoznaczny wyjaśniona. Całe dzieło w zachowanym tekście hebrajskim składa się z dwóch części, które wyraźnie różnią się od siebie pod względem formy literackiej. Pierwszą z nich (Dn 1-6) można określić jako budującą opowieść o Danielu i jego trzech towarzyszach (Chananiasz, Miszael, Azariasz), których wierność Bogu została poddana ciężkim próbom podczas pobytu na dworze królewskim w Babilonii. Natomiast druga część (Dn 7-12) przedstawia wizje Daniela o charakterze apokaliptycznym, charakteryzujące się bogatą symboliką. Przybliżają one tajemnice czasów ostatecznych ludzkości i świata.

Tytułowy bohater Księgi Daniela

Umieszczone w tytule księgi imię „Daniel” nie należy do autora tego pisma, lecz do głównego bohatera, który znajduje się na dworze ostatnich władców neobabilońskiego imperium oraz ich następców, czyli pierwszych monarchów Medów i Persów (zasadniczo VI w. przed Chr.). Samo imię „Daniel” znaczy „Bóg jest moim sędzią”. W Piśmie Świętym Starego Testamentu spotykamy się z tym imieniem w Pierwszej Księdze Kronik (1 Krn 3,1), według której byłby to jeden z synów Dawida. Księga Ezechiela (Ez 14,14.20; 28,3) mówi o pewnym Danielu, który żył w czasach Noego i Hioba, słynąc z wielkiej pobożności i mądrości. Kronikarskie księgi Ezdrasza (Ezd 8,2) i Nehemiasza (Ne 10,7) wspominają o Żydzie Danielu, który powrócił w drugiej połowie V w. przed Chr. z deportacji babilońskiej. Imię to można również znaleźć w Pierwszej Księdze Machabejskiej (1 Mch 2,60). Jednak żadna z wymienionych postaci nie może być utożsamiana z tytułowym bohaterem Księgi Daniela. Chociaż zgodnie z tradycją, autorstwo tej księgi przypisywano głównemu bohaterowi, Danielowi, to jednak zdecydowana większość biblistów, w oparciu o badania literackie tego dzieła, uważa, że osoba jej autora, jak i redaktora pozostają nieznane. Prawdopodobnie księga została przypisana komuś, kto był znany w czasach starożytnych z powodu swej sprawiedliwości, pobożności i mądrości. Księga Daniela właśnie w taki sposób przedstawia głównego bohatera, ukazując go jako człowieka obdarzonego przez Boga nie tylko niezwykłą mądrością, ale także zdolnością wyjaśniania snów, co przekazuje pierwsza część tego dzieła. W części drugiej, wizyjnej, Daniel jawi się jako nauczyciel mądrości i sprawiedliwości, a greckie dodatki księgi ukazują go jako sprawiedliwego sędziego (Dn 13-14), Nasuwa się pytanie, czy Daniel jest postacią legendarną czy historyczną? Zdania w tej kwestii są podzielone. Ci, którzy uważają że Daniel jest osobą fikcyjną, wskazują na brak genealogii, co w przypadku postaci historycznych jest naruszeniem tradycyjnego sposobu przedstawiania. Inni znowu twierdzą, że nieuwzględnienie rodowodu Daniela jest spowodowane niepełnym przekazem odległej tradycji: pobyt głównego bohatera na dworze królów babilońskich przypadła na VI w. przed Chr., a czas powstania tego pisma na ok. 164 r. przed Chr. Zwolennicy historyczności przedstawianej w Księdze Daniela postaci odwołują się jeszcze do starożytnych danych, które umiejscawiają grób Daniela w Suzie. Trzeba pamiętać, że dla nas ważniejsze od rozstrzygnięcia niektórych kwestii historyczno – literackich Pisma Świętego jest poszukiwanie zamierzonego przez Boga i autora natchnionego sensu religijnego danej księgi.

Religijne przesłanie Księgi Daniela

Pierwsze sześć rozdziałów tej księgi, które zwierają budujące opowiadania dworskie o Danielu i jego trzech towarzyszach, podejmują problem wierności jednemu i prawdziwemu Bogu w środowisku

pogańskim. Troska o zachowanie wiary w tych okolicznościach może prowadzić Hebrajczyków do izolowania się od pogańskiego otoczenia i zamykania się jedynie we własnym kręgu. Brak też troski może natomiast prowadzić do rezygnacji z zasad religijnych ojców i wynarodowienia. Daniel i jego towarzysze są ukazani jako wzór postępowania w tego typu sytuacjach. Autor przedstawia ich jako ludzi przestrzegających w sposób bezkompromisowy przepisów Prawa (Tory), dotyczących pokarmów. Młodzi Hebrajczycy w sposób zdecydowany odrzucają wszelkie nakazy władców pogańskich, którzy zmuszają ich do oddawania czci obcym bogom, a więc do bałwochwalstwa, lub zabraniają im praktykowania modlitwy. Nawet w obliczu zagrożenia własnego życia pozostają wierni jednemu Bogu, jak to ma miejsce w sytuacji, kiedy żydowscy towarzysze Daniela zostali wrzuceni do rozpalonego pieca za odmowę oddania pokłonu złotemu posągowi, wyrażającemu boską potęgę Nabuchodonozora. Daniel również stał się obiektem intrygi dworskiej: jako że nie zrezygnował z odmawiania przepisanych przez prawo żydowskie modlitw, został wrzucony do jaskini lwów. Bóg jednak ocalił w sposób cudowny swoich wyznawców, a autor książki poprzez opowiadania o bohaterskim Danielu i jego towarzyszach pragnął zapewnić prześladowanych za czasów Antiocha Epifanesa w II stuleciu przed Chr. Żydów, że najważniejsze jest zachowanie wierności Bogu, nawet za cenę swojego życia. Księga Daniela ukazuje Boga jako jedyne Króla i najwyższego Władcę wszystkich narodów i panujących. Ten jedyny Pan historii realizuje swój wieczny plan zbawienia. U kresu dziejów świata, po ostatecznym pokonaniu wszelkiego zła, nastanie uniwersalne i wieczne królestwo Boga, w którym władanie zostanie przekazane postaci „jakby Syna Człowieczego”, „przybywającego z obłokami nieba”. Osobę tego eschatologicznego króla identyfikowano z Mesjaszem. Określenie „Syn Człowieczy” odnosił do siebie Jezus Chrystus, który zaczerpnął ten tytuł właśnie z Księgi Daniela. Królestwo przekazane przez Boga „Synowi Człowieczemu” obejmuje wszystkich ludzi i będzie wiecznotrwałe. Zanim nastąpi pełnia królestwa Bożego, wyznawcy jedyne Boga doznają strasznego ucisku. Jednak wszyscy, którzy w czasie tej próby – nawet za cenę męczeńskiej śmierci – okażą się wierni Bogu, zostaną przez Niego wskrzeszeni do wiecznego życia, natomiast bezbożnych dosięgnie wieczna kara (Dn 12). W ten sposób Księga Daniela przekazała naukę o zmartwychwstaniu, dzięki czemu przekształciła tradycyjną koncepcję odpłaty, przesuwając rozliczenie za dokonane podczas życia ziemskiego uczyni na czas po śmierci. Greckie dodatki do Księgi Daniela zawierają trzy opowiadania (Dn 13-14). Pierwsze z nich to budująca opowieść o Zuzannie, niewinnej kobiecie, którą od śmierci uratował Daniel, wykazując nieprawość oskarżających ją starców (Dn 13). Zuzanna została ukazana jako przykład wiernej miłości do Boga, nawet w obliczu pokusy zdrady swojej religii. W kolejnych dwóch opowiadaniach Daniel demaskuje fałszywy kult bożków pogańskich (Bela i smoka – Dn 14). Religijne przesłanie Księgi Daniela pozostaje aktualne dla wszystkich wierzących ludzi; zachęca do zawierzenia Bogu w każdych okolicznościach życiowych, nawet w czasie prześladowań, ponieważ tylko On może wybawić swoich wiernych z opresji.